Цана асобнага нумару 20 гр.

Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 37 (184) Вільня, Серада 31 Кастрычніка 1928 г. Год IV.

СЯЛЯНСКАЯ НІВА

Няхай жыве Беларускі Народ! Зямля сялянству бяз выкупу!

АДРЭС РЭДАКЦЫІ І АДМІНІСТРАЦЫІ: Вільня, Вострабрамская вул. № 8, кв. 1. (Wilno, ulica Ostrobramska Nr. 8, m. 1). Рэдакцыя адчынена штодня ад 9 да 3 гадз. апрача сьвята. Рэдактар прыймае ад 12-ай да 2-ой гадзіны.

Орган Беларускага Сялянскага Саюзу. Беларуская палітычная, грамадзкая, літэратурная і гаспадарчая газэта. — ВЫХОДЗЕ Ў СЕРАДУ І СУБОТУ. —

ПАДПІСКА: На адзін месяц — 1 злоты, на тры месяцы — 3 зл., на шэсьць месяцаў — 4 зл., на год — 8 зл. Для заграніцы удвая даражэй. Аплата надрукаванага залежыць ад Рэдакцыі.

Аб іх сьвяце і нашай працы.

Восень сёлетняга году для некаторых народаў, ня гледзячы на сваю халодную, дажджлівую і хмурную пагоду, зьяўляецца вельмі сьветлаю і... радаснай. Латышы, Палякі і Чэхаславакі сьвяткуюць сваё нацыянальнае сьвята, якое запраўды зьяўляецца для іх вельмі важным, бо яно ёсьць сымбалем іх вызваленьня з пад чужацкага панаваньня, сымбалем іх прыходу да ўласнае дзяржаўнасьці, да незалежнага бытаваньня.

Абвяшчэньне Чэхаславацкай рэспублікі, як самастойнай дзяржавы, ня было «цудам», якое звалілася з неба. Гэта быў дасьпелы плод станоўкай, абдуманай нацыянальна-культурнай працы. Гэта быў вынік самаахвяры, геройства і спрыту вялікіх чэхаславацкіх патрыётаў. Целам і крывёю сталася ідэя чэхаславацкага народу таму, што яна была ўзгадавана ў сэрцы чэхаславакаў.

Чэхаславацкая рэспубліка хутка арганізавалася, стабілізавалася і, быццам істнавала ўвесь век, пашла шляхам палітычнага, эканамічнага і культурнага разьвіцьця. Гэта, пэўне, стала магчымым толькі таму, што ўсе матэрыялы для стварэньня дзяржаўнасьці былі ўжо гатовымі, што сьведамасьць чэскага і славацкага народаў была наяві, калі прабіла гістарычная гадзіна абвешчаньня незалежнасьці.

Гэтак вось характарызуецца сучасьнікамі паўстаньне Чэхаславацкай рэспублікі, як незалежнай дзяржавы.

Пасылаючы найлепшыя пажаданьні чэхаславацкім народам у дзесятыя ўгодкі свабоднага іх жыцьця, нам хочацца напомніць Латышам і Палякам, што на гэтых дзяржаўных абшарах, якія яны абмежавалі сабе, ёсьць мільённая маса Беларусаў, якія будучы людзьмі, адчуваюць усё добрае і благое, якія будучы Беларусамі па нацыянальнасьці маюць свае ўласныя нацыянальныя патрэбы. Памятаючы боль і цяжар няволі дазнаныя на ўласным целе, носячы на ім рубцы быўшых ранаў, латышы і палякі не павінны прычыняцца да таго, каб паглыбляць нашую нядолю.

Не жадаючы нічога благога латышскаму і польскаму народам, як нацыям, мы жадаем іх кіраўнікам дзяржаўнае мудрасьці, якая пазбавіць іх ад блуднага шляху, якая дасьць ім зразуменьне, што ісьці на супроць жывое прыроды і ламаць яе, знача: тварыць недарэчнасьць.

Гэтае напамінаньне прыточана вось чаму:

Нядаўна адбыліся чарговыя паседжаньні Лігі Нацыяў, дзе, калі было парушана пытаньне аб справе г. зв. нацыянальных меншасьцяў, выясьнілася, што дзяржавы ў сваей аканчальнай мэце імкнуцца да таго, каб вынарадавіць нацыянальныя меншасьці і гэтакім спосабам зьліць іх з дзяржаўнаю большасьцю. Выясьнілася, што Ліга Нацыяў, будучы саюзам не народаў, а дзяржаваў, ці праўдзівей дзяржаўных народаў, падтрымоўвае гэтае імкненьне паасобных дзяржаваў. Гэтакае разуменьне справы жорстка асудзіў 4 кангрэс нацыянальных меншасьцяў. Мы-ж Беларусы трактаваньне справы нацыянальных меншасьцяў і вырашэньне іх пытаньня гэтак, як гэта робіць Ліга Нацыяў, лічым, — як відна з вышэй напісанага, — недарэчнасьцю, бо кожны народ лічым жывою часткаю магутнай прыроды.

Гледзячы на сьвяткаваньне іншых народаў, нам становіцца вельмі балюча, што мы, Беларусы, знаходзімся зусім у іншых умовах нацыянальнага жыцьця, а дзеля гэтага ня можам дазнаць тэй радасьці, якая дасталася ім.

Аднак-жа мы не павінны траціць веры ў «цуд», не павінны аслабляць дух і траціць надзеі... Мы не павінны апускаць рук і кідаць працы... Мы павінны з большай энэргіяй узяцца за работу і далей працаваць на беларускай нацыянальнай адраджэнскай ніве. Мы павінны, узглянуўшы на сьвяткаваньне іншых, — паглыбіць беларускую нацыянальную працу і з большай актыўнасьцю імкнуцца да нашай мэты, якая нам сьвеціць з далячыні, якую нельга адгадаць. Ці дзесяткі, ці адзінкі вёрст яна ад нас знаходзіцца, мы сказаць ня можам... Мы відзім, што ідэя наша — зыркая, сьвеціць нам ясна і выразна і гэтага даволі, каб усясільна імкнуцца да мэты.

С. Сьв.

ВОКАМ ПА СЬВЕЦЕ

XVI.

(*Інформацыйныя дадзеныя ўзятыя: з газ. „Сегодня“ №№ 281, 290, „Życie“ № 35 і „Pielgrzym Polski“ № 10*).

У гэтым годзе ў шмат якіх дзяржавах адбыліся перавыбары прадстаўнікоў у парлямант (сойм і сэнат). Калі глянуць павярхоўна на гэтыя падзеі, дык можна заўважыць, што сярод народаў кожнае такой дзяржавы быццам выбілася ўжо болей-меней сталая палітычная лінія. У некатарых выпадках можна нават сьцьвердзіць—стабілізацыю палітычных адносінаў унутры дзяржаваў. Возьмем хоць-бы Францыю!... Там перавыбары парляманту нічога не зьмянілі, бо кіраўніцтва дзяржаваю асталося ў руках Пуанкарэ, таго Пуанкарэ, які кіраваў Францыяй і пры папярэднім складзе парляманту. Тое самае відзім і ў іншых дзяржавах, дзе адбыліся сёлета выбары.

Аднак-жа такія вывады ў палітычнай стабілізацыі зьяўляюцца бязумоўна памылковымі, якія па сутнасьці не адпавядаюць праўдзе, і вось чаму:

Кожны дзень газэты прыносяць сэнсацыі аб рознага роду забурэньнях, рэвалюцыях, забастоўках і г. д., што шмат дзе здараюцца на сьвеце. Усе гэтакія падзеі адбываюцца на грунце сацыяльным, эканамічным ці гаспадарчым, ці праўдзей, усе падзеі адбываюцца пад сьцягам бараўьбы за кавалак хлеба... У рэзультаце, усе забурэньні, рэвалюцыі і забастоўкі сьведчаць аб тым, што істнаваньне чалавецтва ў сучаснасьці—вельмі цяжкое. Дык адгэтуль можна безпамылкова зрабіць вывады, што ніякае стабілізацыі палітычных адносінаў, як наагуль, на сьвеце, так і паасобна ўнутры кожнае дзяржавы, няма.

Аб направе эканамічна-гаспадарчага і сацыяльнага палажэньня чалавецтва рашаюць два дзейнікі—палітыка і навука. Кожны з іх мае свае тэзы і высоўвае свае ідэі, з якімі гэтым разам і хочацца азнаёміць чытачоў „Сял. Нівы“.

Палітыка, на ўрэгуляваньне і направу благога палажэньня чалавецтва распадаецца на некалькі паасобных галінаў, з якіх асабліва высоўваюцца тры: капіталістычны лад, капіталістычна-сацыялістычнае паразуменьне і сацыялістычны лад. Староннікі капіталістычнага ладу відзяць направу чалавечага жыцьця ў іх поўным гаспадараньні над вытворствам і падзелам прадуктаў чалавечае працы; староньнікі капіталістычна-сацыялістычнага паразуменьня відзяць дасягнутую мэту ў ўзгадаваньні капіталу і працы па прынцыпу кампрамісу, і староньнікі абсалютнага сацыялістычнага ладу высоўваюць дыктатуру працы.

Але-ж навука ўсяму гэтаму не дае свае апрабаты: яна мае свае тэзы, свае мэты і свае ідэі.

Па тым абрахункам, якія вядзе сусьветная статыстыка, бачым, што кожнага дня, — на ўсёй зямлі, родзіцца 150 тысяч, а памірае 100 тысяч чалавек, гэта значыць, што кожнага году прыбывае 18 мільёнаў галодных жыватоў, якія трэба запаўняць. Дык адгэтуль вучоныя робяць вывады, што пры сучасным стане чалавечага жыцьця нельга палепшыць дабрабыт людзкога агулу — ўсяе чалавечае масы. І наадварот, нават прадбачаць, што чалавечае жыцьцё будзе ісьці да горшага, бо натуральныя багацьці зямлі ня могуць даць палепшаньня, а навучныя і тэхнічныя здабыткі і ўдасканаленьні не пасьпяваюць ісьці ў нагу з павялічэньнем чалавецтва лічбова і з яго адгэтуль выцякаючымі патрэбамі.

Гэтыя вывады кожны чалавек можа спраўдзіць, калі ўнікне ў тыя абставіны, якія яго акружаюць. Хіба-ж ведама, што ўвесь дабрабыт дае зямля, з якое чалавецтва здабывае патрэбныя сабе рэчы дваякім спосабам: земляробствам і капаньнем натуральных багацьцяў зямлі. І тут мы відзім, што пры першым спосабе зямля дзеліцца, г. зн.—на кожнага земляроба што-раз прыпадае меншая плошча, а ў другім спосабе—натуральныя багацьці зямлі вычэрпваюцца; напрыклад, вугальля, як аблічана пры сучаснай колькасьці патрабленьня, хопіць толькі на 250 гадоў. На нашых вачох адбываюцца падзелы сялянскіх гаспададарак, якія з пасьля прыгоннага вучастка раздрабніліся цяпер да $^1/_{20}$ часткі — $^1/_2$ дзесяціны. Праўда, гэтую нястачу можна папоўніць яшчэ абшарамі—маёнткавае і казённае зямлі. Але-ж гэта ўжо будзе апошняя магчымасьць. Што-ж далей?

У адказ на гэта, ёсьць такія людзі, якія гавораць, што адна палова людзей зьнішчыць другую... Але-ж трэба-сказаць, што адказ гэткі ёсьць далёкі ад лёгікі. Пэўна, што з сучаснага цяжкога палажэньня ў сваім часе чалавецтва выйдзе больш гуманітарным спосабам. „Я веру ў розум чалавека“... гавора паэт... і гэта — праўда!

Ёсьць і такія людзі, якія маюць іншы спосаб выхаду чалавецтва з сучаснага цяжкога палажэньня. Гэтыя людзі прызнаюць, што трэба рэгуляваць размнажэньне чалавецтва і не дапускаць да церазмернага павялічэньня яго лічбы.

Ужо некалькі дзесяткаў гадоў таму назад у Англіі зьявілася вучэньне, якое прызнавала, што найвялікшым няшчасьцем чалавека ёсьць беднасьць, якая мае толькі адну прычыну: церазмернае павялічэньне чалавечае масы. На адхіленьне беднасьці ёсьць адзін спосаб: мець меней дзяцей, гэтак гаварылі пасьледавальнікі таго вучэньня. Аднак-жа практычна гэтая тэза не праводзілася, аж да 1924 году.

На пачатку траўня месяца 1924 года, калі начале ўлады ў Англіі быў работніцкі ўрад, да міністра аховы здароўя зьявілася дэлегацыя, якая прасіла яго выкарыстаць вышэй названы рэцэпт, што да ўхіленьня чалавечага цяжкога палажэньня. Але-ж міністар сказаў, што гэтакімі рэчамі ўрад не займаецца. Тагды ведамы ангельскі пісьменнік Уэльс выказаў вострае нездаваленьне, адцеміўшы, што тое, што ведаюць багатыя, павінны ведаць і бедныя жанчыны, каб ня пускаць на сьвет жабракоў. Дэлегацыя дамагалася ад міністра даць загад дахтаром, каб яны давалі парады, усім жадаючым, як ухіліцца ад многадзецтва.

Селянін-гаспадар нават калі ён жыве і ў добрым дастатку ня можа даць сваім дзецям, калі іх ёсьць 5—6, таго, што ім патрэбна. Добрая сялянская гаспадарка падзеленая спадкаберцамі на на 5—6 частак драбнее да таго, што новыя гаспадары ўпадаюць у беднасьць. Дык ня дзіва, што „ідэя“ мець мала дзяцей здабывае многа прыхільнікаў. Але-ж ня кожны, прызнаючы яе добраю, можа зьдзейсьніць на практыцы: з дапамогаю-ж яму як грамадзянства так і ўрад ня прыходзяць.

У шмат-якіх людзей, воляй лёсу ці асабістай дэмагогіяй пакліканых да кіраваньня тым ці іншым згрупаваньнем людзей, зьяўляецца пачуцьцё, якое пхае яго да захопу і падпарадкаваньня пад панаваньне ўзгалаўляемае ім групы другіх групаў. Гэтыя-ж другія абараняюцца, або і самыя не ад таго, каб падпарадкаваць каго-небудзь сабе. У гэтым змаганьні перамога пераважна дастаецца таму, хто большы лічбова. На прыкладзе гэта выяўляецца гэтак:

Сучасны дыктатар Італіі Муссаліні, для дабрабыту свайго народу (прынамсі гэтак ён тлумачыцца), імкнецца да таго, каб іграць першую іскрыпку ў сусьветнай палітыцы: але-ж для гэтага Італія зьяўляецца слабай толькі таму, што мае 35 мільёнаў жыхарства. Вось чаму Муссаліні імкнецца да павялічэньня жыхарства Італіі. Урады другіх дзяржаваў ня хочуць астацца ад Італіі, так напрыклад Францыя дае розныя дробныя льготы таму, хто мае 4 дзяцей.

„Добрую ідэю“,—ухіленьне ад многадзецтва,—нельга пашырыць сярод тых народаў, якія ня могуць і ня хочуць прызнаваць культуры і цывілізацыі. Вось чаму цывілізаванае і культурнае чалавецтва Эўропы і наагул белае расы баіцца жоўтых азіяцкіх і чорных афрыканскіх народаў, якія сваею вялікаю колькасьцю, у выпадку ўстрыманьня павялічэньня эўрапэйцаў, могуць нахлынуць і раздавіць іх.

На гэта ўсё, ізноў-жа, ёсьць спосабы. Вучоныя людзі на мусалінаўшчыну, азіятчыну і афрыканшчыну маюць галіну навукі — эўгэніку. Вучоныя эўгэнікаўцы працуюць над тым, каб паправіць самога чалавека, перарабіць яго на першы гатунак — удасканаліць фізычна, па прынцыпу: „у здаровым целе — здаровы дух“. чалавецтва-ж са здаровым духам выйдзе з сучаснага благога палажэньня.

Зыркі.

Усіх падпішчыкаў просім прысылаць належныя за газэту грошы. Хто ня прышлець падпіскі, таму будзе спынена пасылка газэты.

Дзесятыя угодкі Незалежнасьці Чэхаславакіі.

На 28 кастрычніка прыпадаюць дзесятыя ўгодкі незалежнасьці Чэхаславакіі. Гэты дзень чэхаславацкі народ з году-ў-год сьвяткуець. Бязумоўна, асаблівай урачыстасьцю адзначыліся сёлетняе сьвяткаваньне з прычыны — юбілею.

Вітаючы чэхаславацкі народ з юбілейным яго сьвятам, мы падаём ніжэй некалькі гістарычных фактаў і інфармацыі аб чэхаславацкім народзе і дзяржаве.

Чэхаславакію складаюць два славянскія народы: Чэхі і Славакі. Супольнае дзяржаўнае жыцьцё Чэхаў і Славакаў пачалося ўжо даўно. 1200 гадоў таму назад чэскі правадыр Само разьбіў франкаў і авараў і стварыў аб'яднаную дзяржаву Чэхаў і Славакаў. Незалежнае існаваньне Чэха-Славакіі было да 15 стагодзьдзя, да таго часу, калі на караля быў паклікаціны кароль Аўстрыі з роду Габсбургаў. Пануючыя Габсбургі мала-па-малу пашырылі свае ўплывы і такім парадкам скасавалі чэхаславацкую незалежнасьць, яны аддалі Славакаў Мадзьярам, а Чэхаў Аўстрыйцам і з тых часоў наступіў занявол. Аднак-жа Чэхі і Славакі не загінулі; яны часта парываліся да вызваленьня падкімаючы аружныя паўстаньні. Праўда, усе такія парываньні канчаліся нічым, а ўціск панаваў з большым націскам аж да 1918 году.

28 Кастрычніка таго-ж 1918 г. у выніку поўнае няўдачы ў вайне Аўстра-Вэнгрыя распалася, Габсбургі ўтрацілі ўладу, а гэтакі зьбег абставінаў скарысталі правадыры Чэхаў і Славакаў і запанавалі незалежную аб'яднаную Чэхаславацкую рэспубліку.

Чэхаславацкім прэзыдэнтам ад самага пачатку існаваньня рэспублікі ёсьць стары і заслужаны дзеяч Т. Масарык. Чэхаславакія займае абшар 140 тысяч квадратных вёрст і мае жыхарства каля $14^{1}/_{2}$ мільёнаў. Галоўную масу жыхарства складаюць Чэхі і Славакі; з нацыянальных меншасьцяў там ёсьць ў значнай лічбе Немцы і Мадзьяры (Вэнгры). Так, напрыклад, у парляманце — 210 Чэхаславакаў, 71 Немец і 13 мадзьяраў. Ёсьць яшчэ ў Чэхаславакіі каля паловы мільёну Карпатарусаў.

Чэхаславакія мае вельмі пашыраную прамысловасьць і высокі ровень земляробскае гаспадаркі. Культурнае і грамадзкае жыцьцё Чэхаславакіі стаіць вельмі высока.

З жыцьця Польшчы.

Сэсія Сойму і Сэнату.

31 кастрычніка распачынаецца звычайная сэсія Сойму і Сэнату. На гэтай сэсіі мае быць разгледжаны бюджэт — вызначэньне выдаткаў і прыходаў польскае дзяржавы на 1929-30 бюджэтны год.

Акрамя гэтага, магчыма, будуць разгледжаны праекты некаторых уставаў і шмат-хто думае што будзе паданы, або ўрадам, або ўрадавым пасольскім клюбам, праект новае канстытуцыі.

Направа гандлёвага білянсу.

Праз даўны час кожнага месяцу польскі заграінчны гандаль дае ўбытак. Кожнага месяцу ў Польшчу прывозяць тавараў на большую колькасьць грошаў, як вывозяць. Гэткае палажэньне ўстрывожыла ня толькі польскія ўрадавыя дзейнікі, але-ж устрывожылася і грамадзянства. А калі так, дык распачаўся байкот заграінчных тавараў. Нават і амэрыканскі дарадчык пры польскім урадзе Дэвэй і то адзначыў у сваей справаздачы, што Польшча не павінна прывозіць з заграніцы тых тавараў і прыладаў, якія вытвараюцца ў Польшчы.

Як прыгожа байкоту здарылася і вось што: у Варшаве натоўп (галоўным чынам студэнтаў і моладзь), напаў на адну ангельскую фірму і троха патурбаваў яе.

Вось гэтак напраўляе гандлёвы білянс сваей дзяржавы польскае грамадзянства, у дзесятыя ўгодкі свайго незалежнага быту.

Разбудова ўрадавых гмахаў.

Польскія газэты ў Вільні падалі вестку, што той судовы гмах, які быў пабудаваны пры царскім урадзе, цяпер стаў ужо цесным. Судовых справаў ёсьць столькі, што дзейнікі, што вырашаюць іх, ня могуць зьмясьціцца ў сучасным гмаху. Дык, дзеля гэтага, быццам, будзе гмах пашыраны адпаведна прыбудоўкаю.

Дзяржаўныя дзейнікі растуць.

Жыдоўская газэта ў Варшаве „Гаінт", абгаварваючы праект бюджэту, між іншым падала вестку, што сёлета прынята на дзяржаўную службу чатырнаццаць тысяч новых урадаўцаў, а гэта значыць, што выдаткі на адміністрацыю павяліччацца.

І яшчэ ратунак білянсу.

Міністэрства Камунікацыі выдала распараджэньне, якім забараняе прадаваць заграінчныя прадукты ў вязальных буфэтах.

Заканчэньне лодзінскай забастоўкі.

Забастоўка лодзінскіх работнікаў закончылася. Гаспадары валакняна-ткацкіх фабрыкаў згадзіліся павысіць плату работнікам на 5 працэнтаў і толькі некаторым катэгорыям — на 15 прац. Фактычна, гэта самае фабрыканты згаджаліся даць работнікам і без забастоўкі, дык, дзеля гэтага, варожыя дзейнікі работніцкага руху лічаць сабастоўку пачаўшай.

Аднак-жа з тым нельга згадзіцца, бо забастоўка выявіла салідарнасьць і арганізацыйную спайку ды дысцыпліну работніцкае масы, а гэтым паказала, што работнікі ўмеюць бараніць свае правы і дамаганьні.

Што дзеецца ў сьвеце?

Справа цыганскае газэты.

Газэты зьмяшчаюць вестку, што ў Маскве пачынае выходзіць газэта на цыганскай мове. Рэдактар, усе супрацоўнікі і друкарскія работнікі павінны быць толькі цыганы.

Гэтая газэта мае мэты абслужыць ня толькі тых цыганоў, якія знаходзяцца ў Расеі, але-ж і тых, якія жывуць у Заходняй Эўропе.

Сьмерць Марыі Фёдараўны.

У Капэнгагене, сталіцы Даніі, умерла б. расейская царыца Марыя Фёдараўна—маці апошняга расейскага цара Міхалая II.

Нагарода пасьля сьмерці.

Затапілася француская падводная лодка дзе зьгінула пярадчасную сьмерць больш як 30 чалавек матросаў.

Францускі ўрад усіх гэтых матросаў нагарадзіў крыжамі або мэдалямі Ганаровага Легіёна.

Жыдоўскі пагром.

У Будапэшце, сталіцы Вэнгрыі, студэнты Вэнгры напалі і моцна пабілі некалькі студэнтаў Жыдоў, а таксама—павыбівалі вокны ў рэдакцыі жыдоўскае газэты і ў кнігарні.

10 студэнтаў, у сувязі з гэтым, арыштавана.

Розгі для сялян у Сав. Расеі.

Савецкае тэлеграфнае агенства „Роста" афіцыяльна падае вестку, што ў вёсцы Постал, блізка горада Іжэўска, Уральскай вобласьці, прадстаўнікі савецкае ўлады высеклі розгамі 20 сялян. Гэта ўжо другі такі выпадак. У тэй самай вобласьці, толькі ў іншай вёсцы, нядаўна савецтычкі адсьцябалі 30 сялян. Розгі ўжываюцца пры „выкачваньні" ад сялян хлеба. „Роста" падаючы вестку, у апраўданьне савецкае ўлады, піша, што пакаштавалі савецкі розгаў бедныя сяляне ад кулакоў, бо, быццам, кулакі апанавалі і кіруюць тамтэйшымі органамі савецкай улады. Вінаватыя нібыта арыштаваныя.

Водгукі паездкі ген. Ля-Рона.

„Экспрэс Паранны" падае вестку што францускі генерал Ля-Рон наядаўна абʼехаўшы сталіцы Польшчы, Румыніі, Югаславіі і Чэхаславакіі, ізноў прыяжджае ў Варшаву і Бухарэст. Па словам польскае газэты ген. Ля-Рон прадаўжае перагаворы, вынікаючыя з саюзу між Францыяй, Польшчай і Румыніяй.

Трэба адзначыць, што гэтая двуразовая паездка Ля-Рона, а таксама паездка марш. Пілсудскага ў Румынію і прыезд румынскага ген. Мардарэску ў Варшаву, паднялі вялікі шум у прэсе. Паявіліся розныя дагадкі аб палітычных камбінацыях: быццам Францыя, як мы ўжо пісалі ў папярэдняй газэце, хацела стварыць вялікую коаліцыю проці Сав. Расеі. Як рэагавалі іншыя, ня ведама, у газэтах зьявілася вестка аб Чэхаславакіі, якая быццам заявіла, што ў коаліцыі проці Сав. Расеі яна ня можа ўзяць удзелу, бо гэта знача трэба выступіць проціў рускага народу, да якога Чэхаславакія мае прыхільнае пачуцьцё.

Савецкая-ж прэса падняла алярм, і піша, што гатуецца ваенны паход на яе з боку Польшчы і Румыніі.

Беларусы ў Латвіі.

У Латвіі толькі што адбыліся выбары прадстаўнікоў да сойму. Ад Беларусаў прайшоў па сьпіску сацыял-дэмакратаў гр. Уладзімер Пігулеўскі, які зьяўляецца кіраўніком Беларускага Аддзелу пры міністэрстве асьветы.

Гр. Пігулеўскі радзіўся ў Менску і там вучыўся ў гімназіі, па закончаньні якое ўступіў і закончыў Петраградскі ўнівэрсытэт—гісторыка філёлёгічны факультэт.

Ад самага пачатку існаваньня Латвіі, гр. Пігулеўскі працуе ў беларускіх школах і грамадзкіх арганізацыях. Быў вучыцелям і дырэктарам беларускіх гімназіяў у Дзьвінску і Люцыне (гэтая апошняя цяпер ня існуе).

Па ўрадавай статыстыцы ў Латвіі налічваецца 38 тысяч Беларусаў. Цяпер там ёсьць 37 пачатковых урадавых (казённых) школаў і гімназія. Школамі кіруюць сямыя Беларусы.

Калі-б польскі ўрад тое самае, — у адносінах да нас,—рабіў, што латвійскі, дык мы мелі-б цяпер у Заходняй Беларусі,—бяручы пад увагу нават урадавую статыстыку,—1004 пачатковых школаў і 27 гімназіяў утрымываных дзяржавай... А колькі-ж мы маем?!

З украінскага жыцьця.

Украінцы распачалі энэргічную агітацыю за ашчаднасьць. Для гэтае мэты Украінцы рыхтуюцца наладзіць сьвята „Дзень ашчаднасьці". У гэты дзень мае адбыцца публічныя сабраньні і лекцыі, на якіх будзе абгавораны і выказаны: сэнс, мэты і спосаб ашчаднасьці.

— На 8 сьнежня с. г. прыпадаюць 60 угодкі існаваньня Украінскага Т-ва „Просьвіта". Ясна, што Украінцы гэты свой юбілей адпаведна адзначаць.

ЯКУБ КОЛАС. 15)

Новая Зямля.

Поэма

(Працяг).

XIV.

ДАРЭКТАР.

Зварот пары, зьніканьне лета...
То — водгульле душы паэты,
То — смутны вобраз развітаньня,
То — струн дрыгучых заміраньне,
Натхненнай песьні жаль сардэчны,
Жыцьця і сьмерці сьмыбаль вечны!
І люб і смуцен час прыгоды,
Калі душа ўсяе прыроды
З тваёю злучыцца душою
Ў адным суладзьдзі і настрої!

І ты маўчыш, маўчаць і далі,
Як-бы ў аднэй агульнай хвалі,
Ў аднэй асьветленай часіне
Жыцьцё злучыла свае плыні
І бег свой вечны прыпыніла,
І неба твар свой адчыніла.
На залатых парог паўдзеньня
Скрозь бела-руннае адзеньне
У багне неба ясна-сіняй
Ступае сонца, як багіня,
І стрэлы-косы раскідае,
Як чараўніца маладая.
Пад гэтай ласкаю зіяньня,
Ўспагадна-добрага ўзіраньня,
Ўсё заспакоілася: неба,
І поле зьнятага ўжо хлеба,
І гэта даль, і лугавіны...

На ніцях белай павуціны
Прывозяць восень павучкі.
Яе красёнцы, чаўначкі
У моры лесу мільгатнулі
І лісьце ў багру апранулі;
І з кожнай лісьцевай галоўкі
Глядзіць твар восені-сьвякроўкі.
Павее ветрык—шурхнуць травы:
Няма ў ім ласкі ні забавы.
Не—то ня шолах каласочкаў,
Ня сьмех блакітных васілёчкаў
У межах росных збажыны;
Не— то ня музыка вясны,
А ціхі жаль і нараканьне,
З жыцьцём і з сонцам развітаньне.
Шыбуюць гусі ў край далёкі
І жураўлі ў той самы край.
— Прашчай-жа, лецейка, прашчай!
Прашчайце, родныя валокі!
— Ну, — кажа раз Міхал: — як будзе?
Ужо вучаць дзеці ў школцы людзі;
Пара-б і нашым за навуку...
Аддаць у школку іх—ня ў руку:
Давай харчы, наймі кватэру...
І бацька тут, як на паперу,
Стаў вылічаць расходы, страту
І кончыў тым: лепш к сабе ў хату—
Ня трэба й кланяцца Яхіму—
Наняць дарэктара на зіму,
Ну, хоць-бы Яську Базылёва.
—Дамо рублёў тры і—гатова!
А хлопец спрытны да навукі.
—Ну, Яська — майстар на ўсе рукі:
Як да сярпа, так і да кнігі.
Але ці будуць хлопцы слухаць?
Каб ня прышлося, часам, нюхаць
Яму ад вучняў сваіх хвігі?—
Антось заўважыў.—Як-то-хвігі?—
Няхай асьмеляцца, пяглугі!—
Ўськіпеў Міхал:—а гэта што?
Як адсьвяніцца разоў сто,

Як адлуплю—тры дні ня сядзе!—
Тут воўчы гнеў спускае Ўладзя
Ды слова ўставіць сьмеласьць мае:
— Я больш забыўся, як ён знае.
—О, ты разумны! Ўсё ты ўмееш,
А пяць да два не зразумееш:
Дурны ў задачах, як дубіна!—
Спыняе бацька грозна сына:—
Але вучыцца мне біз дуру,
А не—як з гада спушчу скуру!
Ўсё разумець павінны самі!—
І бацька ўсіх абвёў вачамі,
Кінуў выразна на аборку.
На тым і кончылі гаворку.
Яшчэ дарэктар не зьявіўся,
А Ўладзя хлопцам пабажыўся,
Што ён за вуха ўзяць ня дасца,
Няхай лепш возьме яго траса!
У дзьве нядзелькі па Пакровах
Прывезьлі Яську ў лапцях новых;
За ім на боты без абцасаў—
Насіў іх Яська з даўных часаў,
Ад брата „Кіксы" дасталіся—
На ўсякі выпадак нясьліся.
—Ну, вось дарэктар вам, глядзеце!—
Міхал ківае тут на Яську:—
За кнігі заўтра і за ўказку,
Бо грошы бацькавы—ня сьмецьце,
Каб мне вучыліся старанна!
Не патурадзь ім а ні званьня!—
Міхал зьвярнуўся к „даректору":—
А не паслухае каторы—
Цягні за вуха на калені!
Знайду лякарства я ад лені!
А будзе йсьці навука туга,
Падгоніць бацькава папруга!—

Стаялі хлопцы і маўчалі,
На Яську зрэдка паглядалі;
А сам дарэктар, з вузел ростам,
Ў сваім уборы бедным, простым,
У зрэбных портках і кашулі
Стаяў, як-бы яго прыгнулі,
Такім мізэрным і маўклівым,
У халаце суконным, сівым.
Счакаўшы трошкі, ён ачнуўся,
Прыйшоў у памяць, азірнуўся.
Ён знаў усіх і яго зналі;
З Уладзем колісь сябравалі,
Але цяпер ня тыя часы—
Рабіць нязручна выкрунтасы,
Бо цьвёрда помніць, ведаць трэба:
На ім ляжыць цяпер вучэба.
Ён толькі летась скончыў школу
І веды меў у вадну столку,
Ды й тых патрапіў з палавіну,
У поле гоначы скаціну.
Таксама хлопцаў разважалі
І, як трымацца з ім,—ня зналі:
Ці мець яго за панібрата,
Ці лепш з ім быць далекавата.
Уладзік зараз—шмыг у дзьверы!
(Такія меў ужо манеры)
Ды йшоў пыніць ён гаспадарку.
З навукай хлопец штось ня ладзіў,
А Еўтушэўскі яго гадзіў,
Ярэмцам клаўся ён на карку.
Алесь за кніжкаю схаваўся,
Адтуль на Яську пргглядаўся
І думаў там сабе без шуму
Якую-сь сьмешную, знаць, думу,
Бо зрэдка ў голас усьміхаўся.
Яшчэ раз Яська азірнуўся,
Павесіў шапку, распрануўся—
Як вузел, хлопец, невялічкі!
Крыху маркотна з няпрывычкі,
Бо тут так ціха, глухавата:
Лясы, кусты і адна хата;
Тут жыць заправду страшнавата:
Лачыны, яміны, раўкі—
Тут пэўна, шворица ваўкі
І злыдні ходзяць, ваўкалакі...

НАВІНЫ

— **„Студэнская Думка“.** Гэтымі днямі вышаў з друку № 3 (10) часопісі беларускіх студэнтаў „Студэнская Думка“. Часопісь мае 32 старонкі багатага і цікавага зьместу.

— **І яшчэ ганьба спадара.** У нядзелю 21 г. кастрычніка „спадар“ Янка Станкевіч, ня гледзячы на тое, што ў папярэднюю нядзелю яго ўжо зганьбілі, ізноў „чытаў публічную“ лекцыю ў Беларускай Гімназіі. Як толькі „спадар“ зьявіўся на калідор, дык прысутныя там спаткалі яго кашлям, шумам і крыкамі.

Пасьля гэтага ў салю, дзе „спадар“ гукаў, пускалі па выбору.

На калідоры стаяў чалавек з драгунскімі вусамі і чорнаю кнігаю і „прасейваў“ публіку...

— **З жыцьця Т-ва Беларускае Школы.** На 21 г. кастрычніка быў вызначаны зьезд Т-ва Беларускае Школы, які павінен быў выбраць Управу замест сучаснае Дачаснае Паўнамоцнае Камісіі. Гэтае справа вельмі цікавіла ўсё беларускае грамадзянства. Аднак-жа зьезд Дачасная Паўнамоцная Камісія адлажыла і новага тэрміну яшчэ ня вызначыла.

— **Справа Беларускага Тэатру ў Вільні.** Тэатральная Сэкцыя Бел. Інст. Гасп. і Культуры прыступіла да арганізацыі ў Вільні сталых беларускіх спэктакляў. Спэктаклі маюць адбывацца 1 раз на два тыдні, пасьля, магчыма, што беларускія спэктаклі будуць часьцей адбывацца. У першаю чаргу падгатаўляюцца да пастаноўкі сцэнічныя творы: „Ня розумам сьцяміў, а сэрцам“, „На Антокалі“, „Залёты“ і „Апошняе спатканьне“. Калі праца Тэатральнае Сэкцыі Інстытуту будзе нармальна разьвівацца і здабываць грунт для самастойнага істнаваньня беларускага тэатру, Тэатральная Сэкцыя Інстытуту, магчыма, будзе ператворана ў асобную праўную адзінку— Беларускі Тэатр у Вільні.

— **Радасьць асуджаным Грамадзістам.** Польская варшаўская газэта „Кур'ер Паранны“ падала вестку, што сярод беларускіх грамадаўскіх арганізацыяў адзначыліся праявы прыхільных адносінаў да сучаснае польскае ўлады. У сувязі з гэтым, — піша „Кур'ер Пар.,“ — прыяжджаў у Варшаву віленскі ваявода п. Рачкевіч, каторы падаў ураду прапанову аб палягчэньні долі асуджаных дзеячаў Грамады.

Аб праявах прыхільных адносінаў „грамадаўскіх“ арганізацыяў да польскае ўлады, нейкімі тонкімі і спрытнымі дагадкамі піша ўвесь час і „Слова Працы“ і нават „Савецкая Беларусь,“ але-ж якія арганізацыі і асобы робяць „санацыю“—ані „Кур'ер Пар., ані „Слова Працы“, ані „Сав. Беларусь“ не напісалі. А гэта вось самае галоўнае, ну і цікавае!...

— **У Віленскай Беларускай Гімназіі.** Кара за ганьбу Спадара Янкі Станкевіча спала на чатырох вучняў Віл. Бел. Гімназіі. Відаць, што ў пэдагагічнай радзе спадар мае свае ўплывы, бо за публічнае зганьбеньне спадара на лекцыі, за падвойную бандыцкую расправу яго над вучнямі, 4 вучні 7 клясы пастановай пэдагагічнай рады былі выключаны з Гімназіі. Даведаўшыся аб гэтым, уся 7 кляса пакінула гімназію, тагды пэд. рада сабралася на новую нараду, дзе і пастанавіла выключаных вучняў прыняць ізноў, панізіўшы ім адзнаку за павядзеньне да 3 балоў, а рэшце вучняў за салідарнасьць да 4 балоў.

Нас вельмі дзівіць, што пэд. рада і дырэкцыя Гімназіі накладае кару на вучняў. Вучні-ж не пашлі да спадара, а спадар прыходзіў у Гімназію, ня маючы на гэта ні права ні патрэбы!... І калі ён прыходзіў, каб біцца з вучнямі і рабіў авантуру, дык трэба, каб дырэкцыя Гімназіі пацягнула спадара да адказнасьці за тэрор і фізычную расправу над вучнямі.

— **Публічная лекцыя кс. В. Гадлеўскага.** Кс. В. Гадлеўскі, яшчэ зусім нядаўны жыхар Макатоўскага катаржнага вастрогу, куды ён трапіў за працу на адраджэнскай беларускай ніве, 28 г. кастрычніка прачытаў публічную лекцыю.

У сваей лекцыі пав. кс. В. Гадлеўскі ў дакладны і вычэрпваючы спосаб вельмі прыгожа і зразумела для слухачоў, якіх было поўная абшырная саля, перш-на-перш даў нарыс філязоўскага шуканьня чалавека. У далейшай сваей лекцыі пав. кс. Гадлеўскі выясьніў адносіны хрысьціянства да чалавечае адзінкі. Вельмі пажадана было-б, каб пав. лектар надрукаваў сваю лекцыю ў беларускіх часопісях.

Кароткія весткі.

— Найвышэйшы суд у Варшаве скасаваў прыгавар Львоўскага прысяжнага суда, якім былі асуджаны на кару сьмерці Вербіцкі і Атаманчык (Украінцы) за забойства школьнага куратара Сабінскага.

Справу будзе разглядаць новы склад суда.

— Умёр ген. Развадоўскі, які верхаводзіў вайскамі проці мар. Пілсудскага, калі ў траўні 1926 году м. Пілсудскі рабіў вайсковы пераварот.

Ген. Развадоўскі быў пасьля арыштаваны, але-ж прасядзеўшы нейкі час быў зволькены з вастрогу.

— Польска-Нямецкія перагаворы аб гандлёвым трактаце ізноў спыніліся. Паразуменьне і гэтым разам ня знойдзена.

— 3 лістапада с. г. маюць спаткацца польская і літоўская камісіі ў Кэнігзбэрзе (Нямеччына), каб далей гаварыць аб узаемным паразуменьні.

— 6 лістапада с. г. мае адбыцца галасаваньне на выбары прэзыдэнта Зл. Штатаў Паўн. Амэрыкі. Выстаўлены два кандыдаты: Гувэр і Сміт. Сочачы за агітацыяй здаецца, што абодва яны маюць вельмі вялікія ўплывы, дык гадаць, хто каго пераможа, пакуль-што нельга.

— У Нямеччыне камуністы зажадалі ўсенароднага галасаваньня проці ўрадавага праекту будаваць браненосны карабель. Камуністыя сабралі мала галасоў, дык іх справа правалілася. Карабель знача будзе пабудаваны.

— „Dz. Wil.“ падае вестку, што міністэрства зямельнай рэформы апрацавала праект надзяленьня польскіх вайсковых інвалідаў зямлёю. Зямля для гэтае мэты будзе вызначана ў некаторых паветах віленскага і навагрудзкага ваяводзтваў.

Праект патрабуе зацьверджаньня рады міністраў.

— Нядаўна ўрад забараніў прывозіць у Польшчу пшаніцу з заграніцы. Цяпер ужо вывозіцца за граніцу збожжа з Польшчы, хоць, як вынікае з некаторых вестак, дык сёлетні ўраджай не такі ўжо добры, каб можна было пазволіць гэта.

— Цікавыя факты прыходзіцца спатыкаць у Вільні. Сланіна прывезеная з Амэрыкі прадаецца танней як тутэйшая.

— Газ. „Рэчпаспалітая“ падала вестку, што Дэвэй, амэрыканскі фінансавы дарадчык пры польскім урадзе, мае выехаць у Амэрыку, пастарацца новую пазыку грошаў для Польшчы.

— Засноўваецца міжнароднае аб'яднаньне ўсіх тых, якім расейскі царскі ўрад вінават быў грошы, а цяпер савецкі ўрад ня хоча плаціць. Капіталістычнае гэтае аб'яднаньне ставіць сваею мэтаю — знайсьці спосаб і змусіць савецкі ўрад выплаціць ім грошы, якія былі пазычаны царскаму ўраду.

З навуковых досьледаў

Розныя тэхнічныя ўдасканаленьні на нашай плянэце зямлі так пашырыліся і робяць такі далейшы поступ, што людзі думаюць ужо аб тым, каб як небудзь наладзіць камунікацыю з іншымі плянэтамі.

Ужо даўна вучоныя людзі думаюць, што на самай бліжэйшай да зямлі плянэце Марс ёсьць жывыя істоты. Дык перадусім туды і кіруюцца думкі аб камунікацыі.

Шмат хто думаў аб тым, каб на Марс паляцець, але-ж гэтая думка ня мела ніякае надзеі да таго часу, пакуль не зьявіліся самалёты, дык на пачатку здавалася, што пытаньне, аб паездцы на Марс—вырашана. Аднак-жа да гэтага часу нічога ня выходзіла.

Нямецкі інжынер выдумаў новую канструкцыю матору, які рухае самаходы ды самалёты, але-ж насьцігла яго няўдача, бо на другой пробе яго самаход згарэў.

Ангельцу-ж Мансфільду Робінзону трапіла да галавы думка наладзіць камунікацыю з Марсам па радыё. Ён напісаў прывітаньне Марсу ад зямлі і здаў на радыё-станцыю ў Рэгбі. Радыё-станцыя паслала тэлеграму ў паветра, але-ж адказу на яе не атрымала.

Гэтая проба падобна на жарт, дык можа і Робінзон прарабіў яе для забаўкі. Аднак-жа сама справа навязаньня зносінаў з Марсам сур'ёзна цікавіць вучоных.

Ужо некалькі гадоў таму назад француская акадэмія навук абвесьціла конкурс і выставіла вялікую нагароду таму, хто знойдзе спосаб ці прыладу для камунікацыі з Марсам, або з якою іншаю плянэтаю.

Можа і будзе калі-небудзь такі час, што людзі здабудуць магчымасьць ездзіць на Марс, але-ж здаецца, што гэта здарыцца ня хутка. А вельмі пажадана, каб здарылася! Тагды шмат чаго зьмянілася-б на сьвеце. Можа і жыцьцё паправілася-б!..

Комбезаўскае здарэньне.

Многа людзі гавораць і пішуць аб тым, каб царкву ці касьцёл аддзяліць ад дзяржавы. Але-ж гэта нeяк яшчэ на практыцы мала дзе праводзіцца. Толькі ў Францыі, ужо нават і даўна,—так сталася, што касьцёл аддзялілі ад дзяржавы.

Гэтымі днямі Французы паставілі памятнік міністру Комбезу, гэта таму міністру, які тварыў аддзяленьне. Былі і такія людзі, каторым гэта не падабалася.

Дык вось, што сталася ў часе пастаноўкі памятніка Комбезу: у той мамэнт, калі бюст умацавалі на п'едэстале і пачалі падносіць вянкі, падашло з вянком да памятніка некалькі чалавек, з каторых адзін выняў з падпалы малаток і зьбіў у бюста Комбеза нос.

Паліцыя хацела арыштаваць вінаватага, але-ж кумпаны не давалі, а, наадварот, быццам заатакавалі паліцыю, дык адзін паліцэйскі некалькі разоў стрэліў. У выніку стрэлаў быў забіты адзін і ранена двух чалавек. 30 чалавек арыштавана, у тэй лічбе арыштаваны і той паліцэйскі, каторы страляў. Калі выясьніцца, што страляў ён без патрэбы, дык будзе пакараны.

Дык вось, як робіцца на сьвеце! Адныя людзі ня хочуць дапускаць духавенства да кіраваньня палітычным жыцьцём, аддаючы ім душы, а другія хочуць аддаць духавенству і цела і душу. І за гэта вось б'юцца між сабою, трацяць жыцьцё і праліваюць кроў.

Папаўся ён тут, небарака!
А лес пануры і страхлівы.
Дарэктар наш быў палахлівы;
Няма ні веры, ні надзеі
На вельмі добрыя падзеі.
Эх, цяжка жыць тут будзе, цяжка!
І, нават, каецца наш Яська,
На што даваў ён сваю згоду.
Каб знаў—ня ехаў-бы ён з роду,
Бо прападзе ён тут, як мыш.
Але ўжо выпілі барыш,
І сам ён чарку выпіў. Шкода!
У запек Яська йдзе, садзіцца—
Да дзела-ж трэба прыступіцца!
Хоць і папаў ён у няволю,
Але выконваў сваю ролю,
Бо так і гонар ты свой згубіш.
— Ну, ты, Костусь, чытаць любіш?—
Дарэктар Костуся пытае,
Абы хоць гутарка якая.
—Люблю, але яшчэ ня ўмею:
Складоў ніяк я не здалею.
— Ну, гэта, брат ты мой, паўгора:
Склады чытаць ты пойдзеш скора,
Абы каб літары нам знаць,
А на склады ўжо—напляваць:
Пасьлібізуеш і нічога—
Ня трэба розуму тут многа,
А як Алесь?—Алесь вучыўся.
Пісаць ён, нават, налажыўся,—
Гаворыць Костусь пра Алеся.
—Што ўжо з мяне вы сьмеяцеся?—
Алесь аклікнуўся ім з печы:—
Хоць і пішу, ды не да рэчы;
Калі што й ведаў, то забыўся,
Бо ўжо даўно пісаць вучыўся.
—Цябе-ж, нябось, вучыў Лапата,—
Ўступіўся Костусь йзноў за брата:—
Ты ў школе быў, Алесь, паўгода,
Пісаў на дошцы „кучка“, „мода“,
Пісаў і „конь“ і „вецер вее“...
Не — наш Алесь пісаць умее!
—Ну, гэта я то трохі знаю,
Хоць часам сам не расчытаю,
Што напішу—такі пісака,
Што не расчытае і сабака.—

Алесь за бальку сунуў руку,
Раз справа ходзіць пра навуку,
Дастаў сваю цятрадзь старую.
—Вось паглядзі, як я малюю,
Якіх я тут наставіў птушак,
Каракуль розных, завітушак.
Вось гэта—„кучка, гэта—„мода“,
А гэта—„конь“, а тут—„калода“;
А тут пісаў дзядзька Антось,
Ён піша хораша, нябось,—
Ня праўда? можна падзівіцца!.
Ён штось пісаў тут яшчэ ўлетку,
Як браў кабылу на заметку,
Калі ёй трэба жарабіцца.—

Глядзелі ў трох на гэты сшытак,
І ўсё разгледзілі да нітак.
І хлопцы тут пасебравалі,
Язык і Яську разьвязалі,
Сышлі з навукі на другое:
Зайшла іх гутарка аб тое,
Чым гэты кут багаты, слаўны.
Сярод зьвяроў тут лось быў глаўны.
І вучням нават тут прышлося
Сказаць дарэктару пра лося:
Які вялікі ён, рагаты,
Паджары і стрынгаляваты,
Калі глядзець на яго ззаду,
А з галавы—раголь-грамада!
За ім йшоў воўк, зайцы, куніцы
І многа ўсякае драбніцы:
Барсук, каза, лісы, віёркі,
Тхары і ласіцы, і норкі.

Дарэктар слухаў з захапленьнем,
Дзівіўся розным тут здарэньням:
Як барсука ў Парэччы білі,
Як тут куніц, тхароў лавілі,
Які характар, нораў зьвера,
Якая воўчая манера;
Таго ня чуў наш Ясь ніколі,
Хоц быў чатыры гады ў школе.
А на канцы, як пра гасьцінец,
Сказалі Яську пра зьвярынец.
Каб скончыць тым усе навіны.

Зьвярынец—загарад казіны—
Ўсё гэта — панскія забавы.
І сам зьвярынец быў цікавы:
Высокі, зложаны з бярвеньня
І такі моцны—на зьдзіўленьне!
Каб воўк да коз ня мог дабрацца
Ні праз той верх, ні падкапацца—
Ня ўсунеш пальца там нідзе ты.
Адным крылом зьвярынец гэты
Сюды выходзіў на дарогу.
Займаў ён цэлую разлогу:
І лес, і луг, і часьць крыніцы.
У летку ў ім растуць суніцы,
Іх хлопцы бралі колькі шапак.
У ельняку з яловых лапак
Стаіць салаш, як тая хата.
Раней тут коз было багата,
Крыху наўперад, ня ў іх часе,
Ды тая плойма ўся зьвялася,
Так перадохла яна марна:
Цяпер-жа ёсьць тут толькі сарна
Ды даніель, казёл адзіны,
А рогі тыя, як галіны.
Адно здарэньне аб казьле тым,
Што мела месца прошлым летам,
Апавядалі хлопцы Яську,
Як найцікаўнейшую казку.

А гэта справа так была.
Каня ў кампанію казла
Пускалі нанач у зьвярынец,
І вось які казёл злачынец:
З канём знаёміцца, сябруе,
Так сьлед у сьлед і спацыруе,
І разам ходзяць, і гуляюць,
І разам ночы карачаюць—
Ну, словам, сталі дружакамі.
Ад дружбы к гульням пераходзяць,
Ды тыя гульні часта шкодзяць:
Казёл каня штурхець рагамі!
Штурхель быў нагла-нечаканы,
І ў жываце каня—тры раны!

Ідзе-цячэ ў хлапцоў размова—
І Яська зрэдка ўставіць слова,
Пра сёе-тое распытае—
Размова ладная, жывая!
Страхоў такіх тут наказалі,
Што ў Яські коленкі дрыжалі,
І ні завошта па вячэры
Ня сьмеў ён выйсьці вон за дзьверы;
А перад тым, як спаць лажыцца,
Ён мусіў к хлопцам паддабрыцца,
І хлопцы цёмнаю парою
Ішлі на двор з ім грамадою
І там стаялі, ня йшлі ў хату,
Пакуль з натурай меў расплату.
Затым ў запек ишлі і спалі,
Туды-ж і Яську яны бралі.
Ён у сярэдзіне лажыўся,
Ляжаў маўчком, не варушыўся,
Абы ня легчы толькі з краю:
— Бо я з вас коўдру пасьцягаю.
Якое-ж будзе вам тут спаньне?—
Казаў наш Яська ў апраўданьне.

(Далей будзе).

Пасольскі - справаздаўчы мітынг.

У дзень 14 кастрычніка с. г. ў м-ка Ікazьня, Браслаўскага пав. завітаў пас. К. Юхневіч. Даўно ўжо выбаршчыкі м-ка Ікazьні і ваколіц чакалі свайго прадстаўніка, каб пачуць слова аб працы ў Сойме. Нарэшце, даўно-чаканая хвіліна надышла і пасол К. Юхневіч, ня гледзячы на благі стан свайго здароў'я, сказаў досыць доўгую і пекную прамову. Ня змог перашкодзіць сьцюдзёны дзень: ахвотнікаў паслухаць свайго прадстаўніка-барацьбіта і змагара за справу беларускую сабралася надта шмат. Абгаварываючы працу Сойму, пас. Юхневіч казаў, што паляпшэньня быту для беларускага сялянства толькі тагды мы дачакаемся, калі пазбавімся „апекі" Радзівіла, Сапегі і ім падобных. Абгаварываючы справу калянізацыі нашых зямель чужым элемэнтам і востра крытыкуючы гэтую несправядлівасьць, у адносінах да адвечных гаспадароў нашага краю — Беларусаў, пас. Юхневіч не забыўся ўспомніць і аб іншых крыўдах, надужыцьцях і г. д.

Абгаварваючы школьніцтва на нашых землях, г. зн. школьную палітыку кіруючых дзейнікаў, пасол Юхневіч сказаў: „Як расейскі ўрад імкнуўся, каб народ у нашым краі быў цёмны, так цяпер стараюцца, каб наша будучае пакаленьне было такім, якое патрэбна гэтым дзейнікам. Самі вы бачыце — казаў далей пас. Юхневіч — дзеці вашыя ходзяць у чужацкія школы па 5 зім, а ведаюць ня больш 4 літараў. Ну, ці-ж гэта не палітыка, аставіць нашае будучае пакаленьне ў пацёмках?... Адзін з слухачоў тут-жа слушна адзначыў, што ў школах толькі і вучаць: ляпіць з гліны ды стругаць з дрэва непатрэбныя цацкі. Шмат яшчэ пас. Юхневіч гаварыў аб патрэбе арганізацыі сваіх родных школ і аб арганізацыі наогул.

Прамову сваю пас. Юхневіч закончыў словамі: Няхай жыве Беларускі працоўны Народ.

Няхай жыве!!!... падхапіў тысячны натоўп.

Спадзяёмся, што пав. наш прадстаўнік не забудзе наш куток; завітае да нас і пацешыць нас родным словам і яшчэ ня раз. **Недалёкі.**

ДЗЬВЕ ПРЫНАДЫ.

(Віно і дзяўчына).

Ах, як чаруе і цягне і кліча!...
Ах, як-жа вабіць чырвоная міна!...
Шмат яна зводзіць людзей і з аблічча
Так, як і ты, мая краска, дзяўчына!
Дзьве ёсьць на сьвеце такія прынады,
Дзьве, з якіх выбраць мне лепшую цяжка:
Вось чаму ў сэрцы трывожным разлады,
Вось чаму сэрца працуе так важка.

Ах, як чаруе і цягне і кліча!...
Ах, як-жа вабіць жар-кветка дзяўчына!...
Шмат яна зводзіць людзей і з аблічча
Так, я і чаркі чырвоная міна!
Дзьве ёсьць на сьвеце такія прынады,
Дзьве і абедзьве трывожаць так важка.
Так, што і ў сэрцы ўсьцяж сеюць разлады
Так, што і сэрцу становіцца цяжка.

—га.

Маленькая показка.

Чухноўская праўда.

Сёлета італьянцу Нобіле захацелася — з гарачае Італіі паехаць на далёкую поўнач і прахаладацца там на паўночным сіверы.

Італьянец Нобіле на прахалоду паехаў на лятаку; які па сваею канструкцыі называецца — дзірыжаблям. Паехаў Нобіле не адзін а з добраю кумпаніяй: былі там ня толькі Італьянцы.., быў там Чэх Бігонек ды швэд Мальмгрэн.

Італьянец Нобіле езьдзіў па сіверы з канца ў канец да таго часу, пакуль яго не прабраў холад. Прахаладаўшыся, асьвяжыўшыся, ён пакіраваўся дамоў, але-ж ня тут-то было: лятак занараваўся і ляцець адмовіўся. З наравістаю машынаю няма рады... Калі-ж пачалі „радзіць" дык яна зрабіла капут: хвост астаўся на лёдзе, а галава паляцела з ветрам.

На хвасьце асталося дзевяць, а з галавою паляцела — 6 чалавек.

Пануе агульнае перакананьне, што галава разумнейшая за хвост, але-ж на гэты раз сталася зусім іначай: тыя людзі, якія асталіся з дурным хвастом на лёдзе ўратаваліся, а тыя, якія паляцелі ў паветра з разумнаю галавою — загінулі.

Гэтае здарэньне зрабіла вялікі пераварот у навуцы. Справа вось у чым. Паміма таго, што здарэньне зьмяніла пагляд на сутнасьць галавы і хваста, гэтае здарэньне адкінула і той цьвёрды пагляд, што — няма нідзе горш, як на лёдзе.

Цяпер ужо ня мае значэньня прыказка: „астаўся, як на лёдзе",—выясьнілася, што на лёдзе ня надта ўжо блага, — горш у паветры.

Я крыху вярнуся назад.

Я ўжо гаварыў, што італьянец Нобіле паляцеў на сівер, каб прахаладацца. Ну, а чаго паляцеў чэх Бігонэк?

О, Бігонэк! гэта-ж рыцар! Бо праўда!.. паляцеў ён на сівер таму, што зажадала ачараваная яго Эва прывезьці ёй з канца сьвету — жменю сьнегу, з умоваю, што калі ён гэта зробіць дык яна пойдзе за яго замуж, а калі не, дык мілы Бігонэк забудзь і думаць...

Пэўна што Бігонэку пашчасьлівілася, бо ачараваўшая яго Эва сталася такі яго жонкаю.

„Пашчасьлівілася" і другому нобілеўскаму падарожніку Швэду Мальмгрэну.

Швэд Мальмгрэн — гэта вучоны дасьледчык, яму зажадалася даведацца, што ён будзе адчуваць, калі яго хто небудзь упакуе ў жалудак. А дзеля таго, што тут зрабіць гэтакае пробы над Мальмгрэнам ніхто не згадзіўся, дык ён паляцеў туды на сівер, каб там нобілеўскія малайцы яго зьелі...

Усё сталася як зажадалася Мальмгрэну... Італіянцы Марыяно і Цаппі ахвотна згадзіліся зьмясьціць Мальмгрэна ў свае жалудкі. А сталася гэта вось як: 9 чалавек астаўшыхся на лёдзе, пачалі шукаць ратунку, ну дык вось Італьянцы Марыяно і Цаппі ды Швэд Мальмгрэн аддзяліліся ад усяе групы, ды пашлі на ратунак... Ішлі яны ці доўга ці мала, але-ж дайшлі да таго, што далей ісьці няма дарожанькі... Тагды, быццам, Швэд Мальмгрэн памёр, а Італіянцы пахавалі яго ў сваіх жывоціках. Прынамся гэтак пісалі газэты, бо калі знайшлі Італьянцаў, дык, ані жывога, ані мёртвага Швэда пры іх ня было... А чалавек не камфора, хіба-ж кожнаму гэта добра ведама!..

Як там было — Алах ведае!... Ды й дзе там можна дазнаць праўды з акамфораным чалавекам, калі вось з жывым і рэальным чалавекам няма яе!... А гэтым, жывым і рэальным чалавекам ёсьць Чухноўскі.

Чухноўскі гэта той лятун, які на рускім самалёце знашоў нобілеўскую кумпанію ды Мар'яно з Цапім. Знашоўшы разьбіткаў лятун Чухноўскі пакіраваў туды крыгалом „Красін", які пападбраў іх і адправіў: Нобіля з кумпаніей у гарачую Італію грэцца, а Бігунка ў абоймы мілае Эвы.

За гэтае вось здарэньне, г. зн., за ўратаваньне людзей з лёду, Чухноўскі стаў героем... А калі так, дык ўсе сталі гарнуцца да яго, каб залічыць яго ў свае сьвятыя.

Перш-на-перш расейцы ўпісалі Чухноўскага ў свае сьвяцццы, на падставе таго, што ён лётае на рускім лятаку. Палякі высьвяцілі Чухноўскага ў сваю веру, бо бацька яго жыве ў Польшчы і мае польскае грамадзянства. „Беларуская Крыніца" запісала Чухноўскага ў сваю кнігу, бо бацька, — стары Чухноўскі, — беларускі хадэк.

Ужо ня ведаю, чаму, на якой падставе, прысвоілі сабе Чухноўскага і... украінцы?

Ну, дык цяпер судзіце? Ці-ж можна знайсьці на сьвеце якую колечы праўду, калі жывога і геройскага чалавека Чухноўскага, які дakanaў „цудаў" ратуючы людзей з лёду апынуўся сярод чатырох прыяцеляў, каторыя рвуць на чатыры кавалкі яго, і скажу проста, ня маючы на гэта ніякага права, бо ані расейцам, ані палякам ані беларусам, ані ўкраінцам, — па сваей прыналежнасьці,— Чухноўскі ня быў і ня ёсьць!...

Хто-ж Чухноўскі?

— Я ведаю але-ж не скажу...

. . . .

Але-ж не... я адумаўся... ну дык і скажу на вушка: Чухноўскі — жыд.

І вось: я даказваў гэта, а цяпер, няхай хто паспрабуе і дакажа, што гэта ня праўда!

Іду ў вялікі заклад, што гэтага ніхто ня зробіць. І ня толькі таму, што я сказаў самую верную праўду, але-ж і таму, што даказаць праўду вельмі трудна.. амаль што нельга... Гэтакі ўжо сьвет!

Скарга.

Сяляне! Чытайце і пашырайце „Сялянсую Ніву".

ВЕСТКІ З КРАЮ.

Выпадкі на Палесьсі.

У 2-х кілямэтрах ля Бярозы-Картускае істнуюць капальні вапны, або „вапэльні", — як іх называюць у нас. Вось-жа, улады вельмі мала свае „ласкавае" увагі ўдзяляюць гэтым „вапэльням", а ўсёбачачая паліцыя, таксама нічога там ня бачыць ня гледзячы на тое, што там дзеюцца страшэнныя рэчы.

Трэба ведаць, што ямы у якіх капаюць вапну, даходзяць да глыбіні 6 сажняў і балей.

З месяцы таму ўжо будзе, як адна дзяўчына ўпала ў гэткую яму і страшэнна скалечылася, была адвезена дамоў, каб там памёрці.

А вось тыдзень таму, у аднэй з ям абвалілася сьцяна і пахавала трох дзяўчын. Дзьве з іх былі адкопаны ўжо ня жывымі, а адна з слаба тлеючым жыцьцём адвезена да бальніцы.

Пішучаму гэтую карэспандэнцыю, у свой час, таксама ледзь удалося выхапіцца жывым, з іншымі хлапцамі, з аднэй ямы, што абвалілася.

Што-ж гэта? Ці-ж жыцьцё селяніна нічога ня варта, што нават звычайны прамысловец можа марнаваць яго бяскарна?!

Дзе ўлады?! Чаму ня бачаць гэтага?!

Бой.

Усячына.

Новая навука.

Усім ведама, што каханьне адыгрывае значную ролю ў чалавечым жыцьці, але-ж ня кожнаму ўдаецца яно. Няўдачы ў каханьні здараюцца ад таго, што ня кожны ўмее заляцацца. Да гэтага-ж часу яшчэ ня істнавалі школы, дзе-б вучылі спрыту залётаў.

Да гэтага часу нават і ніхто ня думаў аб гэтым, але-ж вось нядаўна здарылася нешта нязвычайнае. Прафэсар унівэрсытэту ў Кэмбрыджы (Англія) Гіт прачытаў лекцыю, у якой адзначыў, што заляцацца ўдачна трэба ўмець, а каб умець, дык трэба вучыцца. Вось чаму ён зрабіў вывады, што пры ўнівэрсытэце неабходна адчыніць катэдру заляцаньня... Гэтым самым прафэсар Гіт выкрыў новую навуку.

Гэтая лекцыя выклікала вялікае зацікаўленьне... На старонках газэт пачалася апрацоўка, закранутага праф. Гітам, пытаньня.

Жанчыны, — забраўшы ў гэтай справе голас, — адзначаюць, што нельга далей аставіць пытаньня без вырашэньня. Спосабу заляцаньня неабходна вучыцца, гэтак пісала, нейкая англічанка, Эгіль Манэн.

Вельмі шкада, што гэта важная рэч вырашаецца ў Англіі, бо пакуль дойдзе да нас, дык не адно сэрца згарыць і не адно надломіцца жыцьцё ад няўмелага заляцаньня, а гэтым самым і няўдачнага каханьня.

Гаспадарскі аддзел

(*З кнігі агранома Люста*).

41. Зялёнае ўгнаеньне.

З гноем даецца грунту шмат азотнага корму для расьлін; але частка азоту знаходзіцца ў гнаі ў відзе салетры, а другая частка хоць і зьмяшчаецца ў ім у іншым відзе, у грунце пастулова так-жа ператвараецца ў сялетру. Сялетра-ж, як ужо было гаворана, вельмі лёгка вымываецца дажджамі з грунту ў глыбейшыя пласты, куды карэньні расьлін не даходзяць, таму значная частка азоту, якая зьмяшчаецца ў гнаі, прападае для гаспадаркі бескарысна.

Па гэтай прычыне на нашых палёх, нават пры добрым угнаеньні іх гноем, расьліны амаль усягды церпяць недахват азотнага корму, вынікам чаго ўгнаеньне сялетрай, можна сказаць, заўсёды вельмі добра ўплывае на пасевы.

На жаль, сялетра вельмі дарага каштуе і угнаеньне ёю палёў у вялікіх колькасьцях часам мала аплачваецца.

Дзеля таго, каб даць расьлінам патрэбную ім колькасьць азоту, сяляне карыстаюцца здольнасьцю бабовых расьлін дабываць карэньнямі азот з паветра. Дзеля гэтай мэты сеюцца розныя бабовыя расьліны, часткаю на корм, часткаю на зялёнае ўгнаеньне.

Зялёнае ўгнаеньне складаецца ў тым, што сеюць якую-колечы расьліну, якая дае шмат сьцібла і лісьцяў, і калі яна вырасьце, дык, ня даўшы ёй дасьпець, яе загорваюць. Пад пасеў на зялёнае ўгнаеньне ўжываюцца розныя расьліны, але самаю падходнаю дзеля гэтага расьлінаю зьяўляецца лубін.

42. Што за расьліна лубін і чаму ён можа добра расьці на пустых і пясчаных грунтах.

Лубін — расьліна бабовая і ён дае плады ў відзе бабоў (струкоў).

Адрозьніваюць некалькі гатункаў лубіну, па афарбоўцы іх кветак: сіні, жоўты і белы. Самы падходны з іх для нашых земляў—сіні. Ён, галоўным чынам, і распаўсюджаны ў нас.

Сіні лубін мае высокае простае сьцібло з нядоўгімі галінкамі і вузенькімі лісьцямі. Ён вырастае да паўтара арш. (1 мэтр) вышыні і нават больш.

Лубін добра ўдаецца нават на самых лёгкіх пясчаных грунтах.

Можа лубін добра расьці на пустых пяскох таму, што ён дае карэньні, каторыя ідуць вельмі глыбока ў зямлю, — на 2 і нават 3 аршыны.

Такія доўгія карэньні дабываюць для расьлін патрэбную колькасьць корму нават і ў вельмі бедным грунце, бо яны бяруць гэты корм з вельмі вялікага пласту зямлі.

Апрача таго, ідучы глыбака ў зямлю, карэньні лубіну дасягаюць да такіх пластоў зямлі, каторыя ня зусім перасыхаюць, таму лубін ня церпіць на пясчаных грунтах і ад недахвату вільгаці.

Такім чынам, дзякуючы моцным і глыбака ідучым карэньням, лубін нават з вельмі дрэннага, пясчанага грунту дабывае сабе давольна вільгаці, а так-жа фосфару, калі і другіх патрэбных расьлінам матэрыяў. Але атрымаць з такіх грунтаў патрэбную колькасьць азоту лубін ня можа, бо яго ў такіх грунтаў амаль зусім няма Гэты патрэбны яму азот ён дабывае, як ужо раней было гаворана, карэньнямі з паветра.

Адк. Рэдактар: Ал. Каптур. Выдавец: пас. Ф. Ярэміч. Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны—Вільня, Людвісарская 1.